

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>

6. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

Вікторія МОЗОЛЬ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЖІНОК ВІД ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день проблема гендерної дискримінації та домашнього насильства в Україні залишається актуальною. Насильство стосовно жінок є структурним і глобальним явищем, для якого не існує соціальних, економічних, чи національних кордонів. Воно являє собою серйозне порушення прав людини, найбільш кричущу форму дискримінації за ознакою статі, однак все ще залишається великою мірою безкарним. Генеральний секретар ООН Кофі Аннан зазначав, що кожна третя жінка у світі страждає від різних форм гендерно-обумовленого насильства протягом всього свого життя, в тому числі від психологічного, фізичного та сексуального насильства. При цьому, в більшості випадків жінка особисто знайома зі своїм кривдником [1].

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році кількість повідомлень до правоохоронних органів суттєво знизилася. Наразі, попри триваючу агресію РФ проти України, статистика звернень щодо домашнього насильства до поліції знову набирає обертів. Це пояснюється тим, що у перші три місяці (після початку повномасштабної війни Росії) в країні панував хаос. Головним завданням людей було зберегти своє життя та здоров'я, а також близьких, тому питання домашнього насильства не стояло на порядку денному, проте, коли ситуація в країні стабілізувалася, а люди з зон активних бойових дій вже облаштувалися в більш безпечних регіонах України, питання повідомлення про домашнє насильство знову актуалізувалося, що сприяло збільшенню кількості звернень у 2023 році [2].

Взаємозв'язок між гендером та насильством є складним. Різні ролі та поведінка жінок і чоловіків, дітей та дорослих формуються та підкріплюються гендерними нормами в суспільстві. Це соціальні очікування, що визначають відповідну поведінку для жінок та чоловіків. Відмінності в гендерних ролях та поведінці часто створюють нерівність, коли одна стать стає сильнішою на шкоду іншій. Так, у багатьох суспільствах жінки вважаються підлеглими по відношенню до чоловіків і мають нижчий соціальний статус, що дозволяє чоловікам контролювати і мати більшу владу у прийнятті рішень, ніж у жінок [3].

Домашнє насильство має безліч форм та проявів, деякі з яких не лишають ані синців на тілі, ані інших видимих слідів, за якими їх можна було б виявити. Так, багато жінок ніколи не зазнавали побоїв чи сексуального насильства, проте, майже щодня піддаються образам та психологічному тиску із боку близьких. Головна небезпека психологічного насильства у тому, що воно дуже часто сприймається жертвою як «норма» чи «особливості поведінки» кривдника і тому часто лишається безкарним.

На міжнародному рівні захист прав жінок регулюється низкою міжнародних нормативно-правових документів, зокрема Конвенцією «Про політичні права жінок» 1952 року; Декларацією «Про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів» 1974 року; Конвенцією Міжнародної організації праці «Про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності» № 100 1951 року; Конвенцією «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» 1979 року, а також прийнято низку документів, спрямованих на викорінення насильства по відношенню жінок, які містять визначення поняття «насильство щодо жінок». Зокрема, це Стамбульська конвенція та Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок. У Пояснювальній доповіді до Стамбульської конвенції наголошується на тому, що основною відмінністю «насильства щодо жінок за гендерною ознакою» від інших видів насильства є те, що саме *гендер* потерпілої особи виступає його головним мотивом. При цьому, ще раз підкреслюється, що таке насильство є як причиною, так і результатом нерівного співвідношення сил між жінками й чоловіками, що призводить до залежного стану жінок в приватній та публічній сферах. Вищезгадана Директива ЄС про права жертви також переймає формулювання Стамбульської конвенції, оскільки в ній прямо зазначається, що насильство є однією з форм дискримінації по відношенню до жінок. У низці її положень вказується, що жінки, які стають потерпілими від гендерно-

обумовленого насильства, складають переважну більшість потерпілих та є особливо уразливими, або частіше опиняються в ситуаціях, де ризик заподіяння шкоди особливо великий [4].

Права жінок та механізми захисту їхніх прав у разі порушення визначені Конституцією України та законами України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Що стосується методів запобігання розвитку домашнього насильства, то ефективним є відкрите обговорення проблеми у суспільстві та поширення інформації за допомогою ЗМІ та прозорої статистики [5]. Під час проведення медіа-заходів використовуються телебачення, радіо, інтернет, газети, журнали та інші друковані видання, щоб охопити широке коло людей і добитися змін у суспільстві. Вони спрямовані на підвищення знання, зміни ставлення та поведінки в суспільстві. Втручання ЗМІ також може змінити соціальні норми та цінності за допомогою суспільних дискусій та соціальної взаємодії. Кампанії у ЗМІ довели свою успішність у підвищенні рівня знань про насильство з боку інтимного партнера та вплив на ставлення до гендерних норм. Дослідження показують, що найбільш успішними медіа-інтервенціями є ті, що починаються з розуміння поведінки своєї аудиторії. Просування гендерної рівності є невід'ємною частиною профілактики насильства. Ціла низка заходів у школах, спільнотах та засобах масової інформації спрямована на заохочення гендерної рівності та ненасильницьких відносин шляхом подолання гендерних стереотипів, які дозволяють чоловікам велику владу та контроль над жінками.

Підсумовуючи зазначимо, що під час війни захист потерпілих від домашнього насильства в Україні набув ще більшого значення. І робота в цьому напрямку значно посилюється у зв'язку з тим, що Верховна Рада 20 червня ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульську конвенцію), яка передбачає захист жінок від усіх форм насильства та дискримінації, рівність між жінками й чоловіками, політику та заходи для захисту всіх жертв насильства й надання їм допомоги.

Список використаних джерел

1. Azad Moradian. *Domestic Violence against Single and Married Women in Iranian Society. The Chicago School of Professional Psychology. 2009, p. 2.*

2. Шепелева А. Більше сексуального насильства і звернень від переселенців. *Суспільство* – *Україна*. URL: <https://www.dw.com/uk/bilse-seksualnogo-nasilstva-i-zvernen-vid-pereselenciv-pid-cas-vijni/a-66605444>

3. Пропагування гендерної рівності, щоб запобігти насильству проти жінок. Оф. сайт Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/gender.pdf

4. Гендерно-обумовлене насильство vs насильство щодо жінок: у чому відмінність? Оф. сайт Аналітичний центр ЮРФЕМ URL: <https://jurfem.com.ua/genderno-zumovlene-nasylstvo-vs-nasylstvo-shchodo-zhinok-u-chomu-vidminnost/>

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 22.11.2023)

Наталія ФЕДОРОВСЬКА,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

РЕАГУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У 2022 році діяльність правоохоронних органів здійснювалась в умовах підвищеного навантаження, що пов'язано з виконанням як безпосередньо функцій з протидії злочинності так і з виконанням завдань з відсічі та стримування збройної агресії РФ. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1] введено в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні [2].

У зв'язку із окупацією територій України призупинено діяльність 8 секторів протидії домашньому насильству в Харківській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях, з 45 новостворених штатних підрозділів, які функціонували з 2021 року після реформування територіальних (відокремлених) підрозділів поліції ГУНП в областях відповідно до нового адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня, урахувавши ефективність спеціалізованих нарядів – мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства [3, с. 4].